

Ключевые слова: демократия, демократизация, переходный период, консолидация, политический режим, выборы, партийная система.

Hodlevska V. U. PARLIAMENTARY ELECTIONS OF 1982 AND THE BEGINNING OF CONSOLIDATION OF DEMOCRACY IN SPAIN

In article process of democratic transit in Spain at the moment of the beginning of consolidation of democracy is investigated. This process has coincided with a victory of the Spanish socialist workers' party on parliamentary elections, therefore the author analyzes principal causes of a victory of party of the left direction.

Key words: democracy, democratisation, a transition period, consolidation, a political mode, elections, party system.

УДК 327.5(475)(470+571)

Н.М. Чорна

ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ПОЛЬЩІ ТА РОСІЇ: МІСЦЕ РОСІЙСЬКОГО ФАКТОРА У РОЗШИРЕННІ НАТО НА СХІД

У статті проаналізовано процес інтеграції Польщі до НАТО та розкрито особливості його здійснення у контексті трансформації європейської геополітики наприкінці ХХ ст., визначено місце російського фактора у формуванні та реалізації стратегії «східного розширення» НАТО, а також доведено підпорядкованість успіхів євроатлантичної інтеграції Польщі політичним розрахункам держав-членів Альянсу та Росії.

Ключові слова: інтеграція, розширення, НАТО, Польща, Росія.

Кардинальні трансформації геополітичного простору Європейського континенту, що мали місце на межі 80–90-х рр. ХХ ст., головним чином були зумовлені розпадом системи соціалістичних держав та ліквідацією Радянського Союзу. Країни Центрально-Східної Європи, тривалий час орієнтовані у здійсненні свого зовнішньополітичного курсу на позицію офіційного Кремля, розпочали активний пошук нових пріоритетів. У 1990 р. Польща, Чехія та Угорщина визначальною метою зовнішньої політики офіційно оголосили інтеграцію до НАТО та ЄС.

Реакція впливових держав Європи на вибір колишніх кремлівських сателітів була далеко неоднозначною. З одного боку, поширення на центрально-східноєвропейський регіон «принципів європейської демократії» заклало передумови для політичної та економічної інтеграції Європи у її географічних кордонах та зміщення далі на Схід геополітичної ваги Росії, з іншого, – об'єднання під «парасолькою» НАТО та ЄС неблагополучних «східних сусідів» породжувало небезпеку поширення на континенті нестабільності, яка в будь-який момент могла підірвати «проспериті» європейських держав.

Однією із вагомих проблем, вирішувати які довелося кожній зі сторін, виявилася розбудова відносин з Росією. Як наступниця традицій Радянського Союзу, Росія значною мірою продовжувала реалізовувати його зовнішньополітичний курс, який, стосовно до регіону Центрально-Східної Європи, визначався прагненням зберегти традиційний геополітичний вплив. Перебуваючи у ситуації «вакууму безпеки» та потенційної загрози залишитися у сфері впливу політики офіційної Москви, Польща, Чехія та Угорщина використовували будь-які можливості для наближення до НАТО та ЄС, тоді як останні, небезпідставно побоюючись погіршення відносин з Росією, протягом тривалого часу заявляли про свою неготовність до здійснення співробітництва з ними.

Звернення до проблеми місця Росії у розширенні НАТО на Схід, на нашу думку, є вельми актуальною. Сьогодні, як і на початку 90-х рр. ХХ ст., офіційна позиція російської влади стосовно до даного питання є безапеляційною та однозначною: Росія докладатиме всіх зусиль, аби не допустити наближення НАТО до своїх кордонів. Чим далі на Схід просувається контрольована США система безпеки, тим категоричнішою стає відповідь Кремля. Підтвердженням цього є хоча б її реакція на зовнішньополітичний вибір нашої держави: як тільки українські політики починають обговорювати будь-які аспекти співробітництва України

з НАТО чи перспективи подальшої інституціалізації відносин між ними, офіційна Москва робить ультимативні заяви, що не допустить цього.

Вивченням проблеми російської реакції на «східне розширення» НАТО та польського досвіду її подолання займалося чимало українських, російських та зарубіжних істориків і політологів. Упродовж останніх років дослідження окремих аспектів проблеми здійснювали М. Бухарін [1], П. Грицак [2], С. Каменський [3], Р. Купецький [4], П. Лятовський [5], А. Магджяк-Мішевська [6], Е. Штадтмюллер [7], А. Уткін [8]. На особливу увагу, на нашу думку, заслуговують наукові розвідки американського політолога, радника президента США у справах Східної Європи З. Бжезінського [9]. Пояснюючи позицію Росії щодо питання просування НАТО на Схід, вчений зазначав, що вона «не може погодитися із втратою статусу наддержави та гаранта європейської рівноваги» [10, с. 46]. Разом з тим, як стверджував науковець, вирішальною запорукою «східного розширення» НАТО та ЄС є саме наявність згоди російської сторони.

Початок хронології дипломатичних відносин Польщі та НАТО традиційно датується подіями березня 1990 р., коли відбувся перший офіційний візит польської делегації до штаб-квартири організації у Брюсселі. У ході переговорів з Генеральним секретарем Альянсу М. Вернером міністр МЗС Польщі К. Скубішевський заявив про вступ до НАТО як одну із визначальних цілей зовнішньої політики Польщі. Реакція Заходу на таку заяву виявилася стриманою та позбавленою будь-якого ентузіазму.

Розпад СРСР та ліквідація підтримуваних ним ОВД та РЕВ зумовили ризик перетворення Центрально-Східної Європи у регіон потенційної небезпеки та хаосу. Намагаючись не допустити цього, 20 грудня 1991 р. НАТО оголосила про створення Ради Північноатлантичного співробітництва. Програма РПАС була неоднозначно зустрита у Польщі: з одного боку, приєднання офіційної Варшави до Програми свідчило про початок організаційного забезпечення відносин між ними, з іншої, – участь у ній не надавала країні жодних гарантій безпеки і не обіцяла наступного членства в НАТО [11, с. 78]. Брюссель однозначно заявив про неготовність вирішити питання членства у НАТО постсоціалістичних країн у найближчій перспективі.

Активізація стосунків сторін наступила восени 1993 р., фактично одразу після завершення подій, пов'язаних зі спробою здійснення державного перевороту у Росії. Побойуючись перетворення регіону ЦСЄ у «буферну зону неконтрольованої Росії», європейські держави-члени НАТО були змушені діяти більш рішуче. У ході зустрічі міністрів оборони країн-членів НАТО, що відбулася 20–21 жовтня 1993 р. у Травемюнде, проблема включення країн ЦСЄ до сфери впливу Альянсу вперше зазнала продуктивного обговорення. Членство Польщі, Чехії, Словаччини та Угорщини у НАТО, згідно із заявою міністра оборони Німеччини Ф. Рюе, було визначено як «фактор стабільності» Європи [12, с. 3].

Розширення НАТО на Схід водночас розглядалося як спроба зберегти функціонування Альянсу у ситуації відсутності «холодної війни». Продовження існування об'єднання за умови зникнення «радянської загрози» та зміщення його активності на центрально-східноєвропейській регіон спричинило активізацію російської реакції. Так у серпні 1993 р. президент РФ Б. Єльцин у своїх листах до президентів США, Великобританії, Франції та Німеччини писав, що Росія може трактувати розширення НАТО як загрозу її національним інтересам. «Не тільки опозиція, але й сили помірковані розуміють такі дії як свого роду спробу нової ізоляції нашої країни» [7, с. 19]. Офіційна Москва неодноразово заявляла про те, що наближення НАТО до кордонів Росії визначає перетворення її у «мішень» геополітичної експансії Альянсу та загрожує безпеці держави. Обурення Росії набуло такої гостроти, що частина західних політиків почала говорити про небезпеку виникнення нової «холодної війни».

Демонструючи стурбованість повільним характером співробітництва Польщі та НАТО, польські політики із занепокоєнням спостерігали за взаєминами між Альянсом та Росією. У Варшаві прагнули, аби здійснення стратегічної мети – інтеграції у НАТО – не супроводжувалося погіршенням польсько-російських відносин. На недопущення цього спрямовувався один із векторів зовнішньополітичної активності Польщі протягом кінця 1993 – початку 1995 рр. (у цей час при владі в країні перебувала проросійська урядова коаліція PSL–SLD). Як зазначав Е. Урбан, відомий у Польщі політичний та громадський діяч, «НАТО не вбереже Польщу від Сходу, якщо вона не буде підтримувати з Росією добросусідські взаємини» [13, с. 34].

У ситуації напруженого протистояння Росії та Заходу, а також наростаючого невдоволення країн Вишеградської групи у січні 1994 р. НАТО оголосила про початок реалізації програми «Партнерство заради миру». Задекларувавши курс на «розширення та активізацію політичного й військового співробітництва у Європі, підвищення стабільності на континенті, розв'язання проблеми безпеки та підтримки миру» [14, с. 1], Альянс фактично залучив країни з регіону ЦСЄ до участі у реалізації завдань структури та означив шляхи їх спільної активності.

Водночас відсутність конкретної відповіді щодо претензій країн-претендентів на членство у НАТО визначила негативізм, переважаючий в оцінці Програми ПЗМ польським політикумом. Вважалося, що Партнерство було покликане на багато років відстрочити прийняття рішення НАТО про розширення та вступ до нього країн із регіону ЦСЄ. Так експрезидент РП Л. Валенса був переконаний, що Альянс лише вишукує аргументи для того, щоб не прийняти Польщу до своїх лав [15, с. 519].

Конкретні заходи щодо розширення Альянсу на Схід керівництво структури почало здійснювати у 1995 р. На засіданні Ради послів НАТО, що відбулося 20 вересня 1995 р. у Брюсселі, було прийнято «Дослідження з питання про розширення НАТО», одним із положень якого визначалася необхідність завершення всіх справ, пов'язаних зі «східним розширенням», до січня 1997 р. [16, с. 157]. Офіційною відповіддю російського керівництва на ці події стало прийняття Державною Думою РФ резолюції, яка застерігала, що «розширення Альянсу створить кризу у його стосунках з Росією» [7, с. 38].

1995–1997 рр. позначилися на відносинах Польщі та НАТО численними консультаціями й різного рівня зустрічами повноважних представників сторін. У ході їх здійснення було визначено рівень відповідності військово-політичних та економічних показників Польщі стандартам Альянсу, а також накреслено шляхи їхнього покращення. З метою посилення військової підготовленості країн-претендентів на вступ у структуру пакту, 26 серпня 1996 р. конгрес США прийняв «Положення про полегшення розширення НАТО», відповідно до якого Польща, Угорщина та Чехія визнавалися такими, що досягли значного прогресу у справі виконання критеріїв членства, а тому претендують на отримання у 1997 р. 60 млн. дол. допомоги [16, с. 160]. Вважаючи Польщу «особливо цінним надбанням НАТО», Пентагон упродовж всього періоду адаптації країни до стандартів Альянсу надавав їй постійну матеріальну допомогу [13, с. 38].

На поглиблення відносин між країнами ЦСЄ та НАТО було спрямовано зусилля Ради євроатлантичного партнерства (РСАП) – нової програми НАТО, створеної у травні 1997 р. [17, с. 73–79]. Багатостороннє обговорення нагальних проблем політики і безпеки та координація спільних зусиль перетворювали РСАП у механізм підготовки країн-учасниць до вступу в структуру НАТО.

Швидка трансформація взаємин НАТО з Польщею, а також іншими країнами ЦСЄ, спричинила протест російського політикуму. Пояснення цього дуже точно, на нашу думку, передають міркування тогочасного українського посла в Польщі В. Василенка: «Росія протестує проти розширення НАТО, бо хоче зберегти на країни колишньої ОВД свій вплив. Держави, що увійдуть до НАТО, будуть назавжди виключені з російської сфери впливу» [6, с. 140].

Усвідомлюючи вплив позиції Москви на хід розширення Альянсу, керівництво США та НАТО протягом першої половини 1997 р. здійснювало напружену роботу, спрямовану на усунення російської реакції. З цією метою неодноразово відбувалися зустрічі між віцепрезидентом США А. Гором, державним секретарем США С. Талботом, генеральним секретарем НАТО Х. Соланою, з одного боку, та прем'єр-міністром РФ В. Черномірдіним, міністром закордонних справ РФ Є. Примаковим, з іншого. Ці переговори були свого роду підготовкою перед зустріччю на найвищому рівні між американським і російським президентами Б. Клінтоном та Б. Єльциним у березні 1997 р., метою якої визначалося отримання згоди Російської Федерації на заплановане запрошення Польщі, Угорщини та Чехії вступити до НАТО [18, с. 41]. Як зазначав американський політолог З. Бжезінський, «Росія повинна отримати гарантію, що розширення Альянсу на Схід не означатиме її виключення з Європи» [19]. Судячи з того, що американський президент Б. Клінтон вже на початку червня 1997 р. говорив про розширення кордонів НАТО на Схід як однозначно реальну подію, Росія таку гарантію отримала.

Аналіз політики Москви щодо розширення кордонів НАТО на Схід дозволяє виділити значні зміни, що відбулися у ній протягом першої половини 1997 р. З обранням навесні 1997 р. прем'єр-міністром РФ В. Чорномірдіна, Росія офіційно задекларувала готовність до діалогу з Заходом, але в обхід перспективи розширення НАТО. Метою співробітництва оголошувалися економічні та фінансові розрахунки. Неофіційно зазначалося, що розширення Альянсу на Схід може врівноважити експансія «Газпрому» на Захід [7, с. 39]. Враховуючи ситуацію традиційного дефіциту ресурсів у нафтогазовій промисловості Польщі (власними зусиллями країна щорічно спроможна задовольняти лише 40% своїх потреб у газі і 1% – у нафті, решту ж доводиться покривати за рахунок закордонних поставок, у тому числі з Росії) та активності російських нафтотрейдерів, нерозривно пов'язаних з політичними колами федерації, можемо припустити, що гарантії, надані президентом Б. Єльцину у ході зустрічі з Б. Клінтоном у Москві, були нічим іншим як згодою на присутність російських нафтогазових компаній у регіоні ЦСЄ [20, с. 176].

На саміті держав-членів НАТО у Мадриді в липні 1997 р. керівництво структури офіційно оголосило про доцільність розширення кордонів Альянсу на Схід. Готовність НАТО розпочати переговори з Польщею, Чехією та Угорщиною про їх долучення до пакту було документально закріплено в «Мадридській декларації про євроатлантичну безпеку та співробітництво» [21, с. 15].

Напружені переговори, які велися сторонами впродовж осені 1997 р., завершилися ухваленням очікуваного рішення щодо розширення Альянсу: на Брюссельському саміті Ради НАТО 16 грудня 1997 р. було підписано Протоколи до Північноатлантичного договору про приєднання до пакту нових членів [16, с. 165]. Процес їх ратифікації державами-членами НАТО тривав протягом всього наступного року і завершився на початку 1999 р., а вже 12 березня Польща, а також Чехія та Угорщина, стали формальними повноправними членами об'єднання. Як зазначалося в ухвалі Сейму РП, що уповноважувала президента А. Квасневського підписати Північноатлантичний договір, «вступ Польщі до Північноатлантичного альянсу є виявом волі народу», який покликаний «зміцнити стабільність у Європі» [22].

«Східне розширення» Альянсу кардинально змінило «геополітичне обличчя» Європи. Запрошення під «парасольку» НАТО колишніх країн соціалістичного табору надало їм «гарантії безпеки та стабільності, а також можливості для демократичного розвитку» та розширило межі європейської системи безпеки. Обґрунтовуючи необхідність включення до пакту країн з регіону ЦСЄ, політики наводять широкий спектр факторів, який, на наше переконання, може бути зведений до найважливіших: прагнення НАТО поставити тріумфальну крапку у «холодній війні», підірвати статус Росії як великої держави та відтиснути на Схід центр її геополітичної ваги.

Ретроспективно оцінюючи розширення НАТО за рахунок Вишеградської трійки, беззаперечною видається його авансованість: підтвердженням цього є абсолютна невідповідність країн до вступу у НАТО. Відповідно до матеріалів, оприлюднених керівником Польської інформаційної агенції П. Войцеховським, Польща не була готова на рівних з іншими учасниками здійснювати обов'язки членства в Альянсі: з 70 вимог, визначених керівництвом пакту як обов'язкові до виконання, на момент приєднання до нього польській стороні вдалося виконати лише три [23, с. 20]. Поступки держав-лідерів НАТО були визначені їх прагненням задоволення особистих геополітичних розрахунків: «В інтересах Заходу, щоб територія старого континенту, яку займають Польща, Чехія та Угорщина, ніколи не потрапила до сфери впливу Росії» [23, с. 21].

Набуття Польщею членства у НАТО відкрило перед країною нові перспективи для політичного, економічного та соціального зростання, а також можливості для вступу до ЄС, використання яких визначило перетворення колишньої Речі Посполитої на регіонального лідера та посилення її впливу на здійснення європейської політики. На сьогодні Польща є одним із стратегічних партнерів Росії: їх взаємна зацікавленість перебуває у площині спільних політичних та торговельно-економічних інтересів. Цінність Польщі для Росії дедалі більше починає визначатися посиленням її позицій лідера у європейських інституціях.

Отже, інтеграція Польщі до НАТО – процес складний та багатоаспектний, об'єктивний аналіз якого можливий лише у контексті глобальної геополітики крізь призму розгляду взаємин між впливовими державами Європи та США, з однієї сторони, та Росії, з іншої. Переорієнтація зовнішньої політики Польщі на користь європейських інституцій зустріла значний спротив

офіційного Кремля. Упродовж усього періоду інтеграції до НАТО керівництво Польщі, а також держав-лідерів Альянсу, вибудовували свої взаємини з урахуванням російського чинника. Отримання формальної згоди Росії на «східне розширення» НАТО було визначено як об'єктивна запорука успішності його здійснення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бухарин Н. Россия и Польша: обозримые перспективы // Современная Европа. – 2001. – №2. – С. 79 – 84.
2. Грицак П. Процес інтеграції Польщі до НАТО та її роль в Альянсі / Павло Грицак // Сучасність. – 2002. – №12. – С. 84–94.
3. Камінський Є. На терезах європейської стабільності / Євген Камінський // Політика і час. – 1996. – №2. – С. 22–28.
4. Kupiecki R. Miejsce i zadania Polski w NATO / Robert Kupiecki // Sprawy Międzynarodowe. – 1999. – №1. – P. 109–125.
5. Latawski P. Droga Polski do NATO – problemy i perspektywy / Paul Latawski // Sprawy Międzynarodowe. – 1993. – №3. – P. 67–88.
6. Magdziak-Miszewska A. Subregionalny kontekst rozszerzenia NATO / Agnieszka Magdziak-Miszewska // Sprawy Międzynarodowe. – 1999. – №1. – P. 137–146.
7. Stadtmuller E. Pożegnanie z nieufnością: Rozszerzenie NATO i UE a stosunki polsko-rosyjskie w kontekście bezpieczeństwa europejskiego / Elżbieta Stadtmuller. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2003. – 242 p.
8. Уткин А.И. Россия и Запад: история цивилизаций : Уч. пособ. для студ. вузов / А.И. Уткин. – М. : Гардарики, 2000. – 574 с.
9. Бжезінський З. План для Європи / Збігнев Бжезінський // Політика і час. – 1995. – №5. – С. 21–30.
10. Бжезинский З. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство / Збигнев Бжезинский // [пер. с англ.] – М.: Международные отношения, 2005. – 288 с.
11. Світова та європейська інтеграція: Навч. посіб. / [за заг. ред. Я.Й. Малика]. – Львів: ЛРІДУ НАНУ, 2005. – 540 с.
12. НАТО-ревью. – 1993. – №5. – 8 с.
13. Майорова О.Н. Роль и место современной Польши в Европе (дискусии в польском обществе) / О.Н. Майорова // Славяноведение. – 1999. – №3. – С. 30–44.
14. Партнерство заради миру: запрошення. – Документ, ухвалений Головами держав і урядів, які взяли участь у засіданні Північноатлантичної Ради, що відбулося в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі 10 – 11 січня 1994 р. // Партнерство заради миру – Partnership for Peace. – Брюссель, 1994. – С. 1 – 3.
15. Зленко А.М. Дипломатия и политика: Украина в процессе динамических геополитических перемен / Анатолий Максимович Зленко ; [пер. с укр. О.И. Кравец]. – Харьков : Фолио, 2004. – 559 с.
16. Kalendarium wydarzeń Polska – NATO // Sprawy Międzynarodowe. – 1999. – №1. – P. 147–170.
17. Томашевич О. Програми партнерства НАТО наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.: дис. ... кандидата політ. наук : 23.00.04 / Томашевич Олександр. – К., 2004. – 195 с.
18. Solana J. Budujcie solidne stosunki z Rosją / Javier Solana // Polityka. – 1997. – №6. – P. 40–41.
19. Brzeziński Z. Wyjść Rosji naprzeciw / Zbigniew Brzeziński // Polityka. – 1998. – №20. – P. 23.
20. Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з центральноєвропейськими сусідами / [Бурковський І., Мовчан В., Вітер О. та ін.; Ін-т Схід-Захід, Ін-т регіон. та євроінтегр. досліджень «ЄвроРегіо Україна»]. – К. : К.І.С., 2004. – 358 с.
21. Baczyński J. NATO, godzina zero / Jerzy Baczyński // Polityka. – 1999. – №12. – P. 15 – 16, 18.
22. Uchwała Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie ratyfikacji przez Polskę Traktatu Północnoatlantyckiego. Warszawa, 17 lutego 1999 r. // Zbiór dokumentów – 1999. – № 1 – 2. – Режим доступу до журн. : <http://www.zbiordokumentow.pl/1999,nr.1-2/>
23. Україна і Польща після розширення НАТО / [матеріали міжнародного семінару] // Політика і час. – 2000. – №5 – 6. – С. 16 – 33.

Черная Н.Н. ЕВРОАТЛАНТИЧЕСКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ ПОЛЬШИ И РОССИЯ: МЕСТО РОССИЙСКОГО ФАКТОРА В РАСШИРЕНИИ НАТО НА ВОСТОК

В статье проанализирован процесс интеграции Польши в НАТО и раскрыты особенности его осуществления в контексте трансформации европейской геополитики в конце XX века, определено место российского фактора в формировании и реализации стратегии «восточного расширения» НАТО, а также доказано подчиненность успехов евроатлантической интеграции Польши политическим расчетам государств-членов Альянса и России.

Ключевые слова: интеграция, расширение, НАТО, Польша, Россия.

Chorna N.N. EUROATLANTIC INTEGRATION OF POLAND AND RUSSIA: PLACE OF RUSSIAN FACTOR IN EXPANSION OF NATO EAST.

A Poland integration in NATO process is analyzed in article and exposed the features of his realization in context of transformation of European geopolitics at the end of XX century, a place of the Russian factor is definite in forming and realization of strategy of «east expansion» of NATO, and also led to subordination of successes of Poland's integration to the Euro-Atlantic to the political computations of states-members of Alliance and Russia.

Key words: integration, expansion, NATO, Poland, Russia.

УДК 378.4 (71):908 (477)

О.О. Сухобокова

УКРАЇНСЬКА ШКІЛЬНА ОСВІТА В КАНАДІ

У статті висвітлюється становлення, розвиток і сучасний стан української національної шкільної освіти у Канаді. Показано її місце в житті українців Канади.

Ключові слова: українська діаспора, Канада, національна освіта, українська школа, українознавчі програми та курси.

Важливим фактором збереження національної ідентичності української діаспори в цілому, і в Канаді зокрема, є національна освіта. Саме із її розвитком, насамперед на шкільному рівні, діаспора завжди пов'язувала своє існування на чужині як окремої етнічної групи, вбачала у ній спосіб попередити асиміляцію наступних поколінь. Адже на рівні початкових і середніх навчальних закладів, що ведуть навчання українською мовою, реалізується функція національного самозбереження української діаспори в іноетнічному середовищі [1]. Відтак об'єктивно одним із найголовніших завдань української діаспори є надання своїм дітям освіти, яка б дозволила їм згодом стати рівноправними громадянами країни проживання, й зберегти при цьому етнічну ідентичність.

Одразу зауважимо, що це завдання було і залишається доволі складним. Так спочатку основна складність полягала у тому, що по-перше, більшість іммігрантів першої хвилі були неписьменними, не було вчителів, які б володіли двома мовами – англійською та українською; по-друге, фінансувати розвиток національного шкільництва мали українці, матеріальне становище яких було досить важким. Зараз ситуація докорінно змінилася: українці Канади значно краще знають англійську, ніж українську. Важливо враховувати і те, що далеко не всі громадяни і жителі Канади українського походження є україномовними. Так наприкінці 1990-х рр. лише 20% канадських українців розмовляли українською мовою. Відтак перед українською освітою в Канаді стоїть завдання не лише підтримувати і розвивати, а й часто відроджувати в українців національну свідомість, знайомити з українською мовою, літературою, історією, культурою, власне, – із Україною.

Перед висвітленням історії розвитку українського шкільництва в Канаді необхідно коротко охарактеризувати загальні принципи організації освіти у цій державі, оскільки вона суттєво відрізняється від вітчизняної. Специфіка організації канадської системи освіти полягає у тому, що тут не існує звичного для нас центрального міністерства освіти. Згідно з Конституцією повна відповідальність за освіту, в тому числі вищу, покладається на провінційні уряди. Певні загальнодержавні регулюючі функції у реалізації найважливіших державних освітніх програм здійснює служба державного секретаря Канади, але вирішальну роль відіграють саме провінційні уряди та парламенти [2].

Отже, кожна з 12 складових Канади (10 провінцій і 2 території) мають свої, подібні одна до одної, але не однакові структури освіти, з різною організацією навчального процесу. Так, наприклад, відрізняється вік вступу до школи (6 – 7 років), термін навчання у ній (в середньому обов'язкове навчання триває 10 років). Залежно від провінції варіюється побудова 12-річної середньої освіти: 6+3+3, 7+5, 8+4 і т.д. Причому в останніх класах навчання диференційоване, спрямоване на підготовку до вищої освіти та на професійну підготовку (переважно фізико-математичні, економічні дисципліни, інформатика тощо). Майже 1/20 частина канадських учнів здобувають середню освіту у приватних школах. Комплексні випускні екзамени у Канаді не практикують, замість них для отримання диплома учні складають певну кількість заліків [2].